

Международна конференция „Динамика на промените между Западна Анатолия и Тракия: от средата на VI хил. до средата на V хил. ВС”, 5-6.11.2015 г., Одрин, Турция

Мария Гурова ^a

^a Секция за праистория, Национален археологически институт с музей, Българска академия на науките, ул. Съборна 2, София 1000; gurovam@yahoo.fr

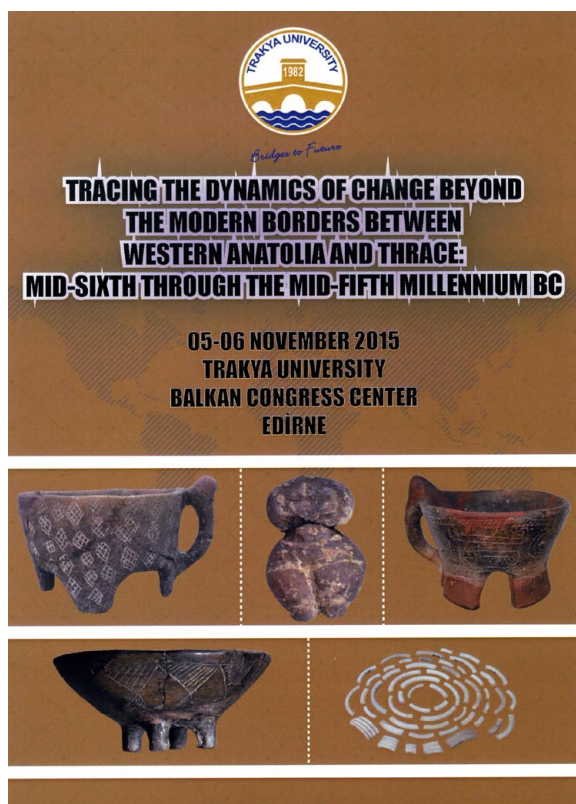
International conference “Tracing the Dynamics of Change beyond the Modern Borders between Western Anatolia and Thrace: Mid-Sixth through the Mid-Fifth Millennium BC”, 4-5 November 2015, Edirne, Turkey

Maria Gurova ^a

^a Prehistory Department, National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences, 2 Saborna Str., 1000 Sofia, Bulgaria; gurovam@yahoo.fr

Научното събитие, впечатления от което ще споделя, възниква като идея по време на визитата в Одрин (през март 2015 г.) на директора на НАИМ-БАН Л. Вагалински и завеждащия на отдел експозиции К. Бояджиев. Повод за посещението е представяне в Тракийския университет в Одрин (Департамент по археология) на постерна изложба за историята и постиженията на българската археология. Инициативата за съвместна научна среща/конференция на археолозите от двете институции идва от българска страна и среща разбиране и отклик сред праисториците от университета в лицето на Burcin Erdogan. Събитието е насрочено за началото на ноември 2015 г., а изпълнители от българска страна са ръководителят и членовете на Секцията за праистория в НАИМ-БАН.

Темата на конференцията (всъщност двустранна научна среща) акцентира върху промените, настъпили в живота на предците ни в средата на VI хил. ВС и намерили отражение в археологическите свидетелства, чийто коректен прочит и тълкование са нашата основна задача и мисия като археолози-професионалисти (обр. 1). Тук е мястото да припомним, че след големия и заслужен успех на организирания от В. Николов два международни симпозиума по праистория (с акцент върху неолита): в Караново през 1997 г. (“Karanovo 1947-1997. Das Neolithikum in Südosteuropa”) и в Стара Загора през 2003 г. (“Prehistoric Thrace”), българската праисторическа колегия изпадна в известна летаргия в провеждането на големи международни форуми, посветени на неолита. Междувременно проблемите на Балкано-Анатолийското *koiné*, третирано през призмата на миграции на хора, идеи и умения, продължава да бъде един от най-дискутираните, експлоатираните и щекотливи проблеми в дневния ред на множество научни изяви в пределите на Европа и извън нея. В този смисъл конференцията в Одрин се оказва начинание на точното място и в точния момент.

Обр. 1. Плакат на конференцията
 Fig. 1. Official poster of the conference

Събитието протече в кампуса на Тракийския университет в Одрин, в специална модерна сграда, наречена Балкански научен център, която предлага всички условия за подобни и по-мощабни научни форуми: хотелска част, ресторант и подходящо оборудвани конферентни зали. Участваха учени от НАИМ (основно членове на Секцията за праистория, включително нейни настоящи и бивши докторанти), а от страна на домакините – археолози от университетите в Одрин и Чанаккале (обр. 2).

Събитието беше официално открито от Ректора на университета Yener Yörük, който подчерта ролята на университета като център за генериране на академични идеи и проекти, за качествено и многостранно обучение на студенти и за стимулиращо съсредоточаване на висококвалифицирани учени от различни страни (понастоящем там работят 30 чуждестранни преподаватели).

Научната програма се осъществи в три заседания, в рамките на които бяха представени 13 доклада с презентации. Във въвеждащия си доклад Burcin Erdogan очерта VI хил. ВС като период на сериозни промени в материалната култура и на интензивни взаимодействия между Балканите и Западна Анатолия. Появата и разпространението на керамиката с тъмна излъскана повърхност (процес, наричан от някои изследователи винчанизация) поставя средата на хилядолетието във фокуса на вниманието на генерации праисторици от ЮИ Европа. Замисълът на конференцията беше да представи и впише актуалните археологически проучвания в Турция и България в контекста на проблема и да визири перспективи за неговото постъпателно решаване.

Българските участници (с изключение на автора) представиха неолитни обекти, проучвани в рамките на спасителни разкопки по инфраструктурни договори на НАИМ. Последните няколко години родната ни праистория се обогати както с инте-

Обр. 2. Част от участниците в конференцията пред сградата на провеждането ù
Fig. 2. Part of the participants outside the building where the conference took place

ресни неолитни явления и структури, така и с изключително атрактивни и стойностни артефакти (особено керамика и пластика). Ще маркирам докладите и темите им по реда на представянето им:

- В. Петрова (в съавторство с В. Николов и Г. Самичкова) запозна аудиторията с къснонеолитните материали от обект Хауза (Капитан Андреево), който обект е интерпретиран от разкопвачите си като ямно светилище. Ямите, отнасящи се към културата Караново IV (5200-5000 cal BC), **разкриват разнообразие от депозити с изобилие от керамични форми и украси, редки антропоморфни съдове и фигурални композиции;**

- К. Бояджиев (в съавторство с Я. Бояджиев, В. Петров и А. Андонова) представи къснонеолитни структури и постройки от обекта Чавдарова чешма (Симеоновград). Наред с разпознаваеми къщи и ями, обектът предлага структури, които не се вписват в традиционните ни представи за обитаем и адаптиран терен и с това провокира осмислянето на ландшафта в контекста на селищните агломерации през втората половина на VI хил. BC;

- М. Люнчева (в съавторство с В. Петрова) представи къснонеолитните керамични комплекси от обект Хаджидимитрово (Ямбол). На базата на 23 AMS дати и на статистическата обработка на керамиката, беше показано развитието на формите и украсите през обособените 2 фази на обекта, като беше подчертано силното редуциране на технологичните и декоративни групи през втората фаза. Особен интерес и конкретен въпрос предизвика информацията за поява на бялорисувана керамика в края на къснонеолитната секвенция. Тази керамика, по думите на докладчика, не повтаря познатата от ранния неолит керамика с бяла рисунка;

- К. Бъчваров представи виждането си за пространствените аспекти на селищ-

ното развитие през късния неолит в Тракия и наблегна на необходимостта от преодоляване на стереотипите в неговото ослисяне. На основата на три примера – Сърнево, Воден и Нова Надежда – и резултатите от проведено геомагнитното заснемане и електро сондиране, авторът представи система от структури и селищни обекти (могили, сателитни селища, системи от ровове и ями). Данните от проучването позволяват хипотетична реконструкция на обитаването и придвижването на населението в контекст, надхвърлящ рамките на реално разкопаваните обекти;

- М. Гюрова предложи преглед на кремъчните индустрии през неолита в диахронен аспект. На базата на ансамбли от 18 неолитни обекта, авторката илюстрира промените в кремъчните индустрии в няколко аспекта: добиване и разпространение на суровини, техно-типологически характеристики и функционални параметри. Тези промени се проследяват в развитие в Карановската секвенция, а обяснението им трябва да се търси (поне частично) в адаптивни механизми на населението към изменения в околната среда, които предполагат допълнително проучване и осмисляне.

Българските презентации бяха посрещнати с подчертан интерес от турските ни колеги, които в по-голямата си част представиха обекти с внушителни културно-хронологически секвенции. Някои от тези обекти показват драстична промяна в материалната култура в средата на VI хил. ВС, когато се появява тъмно-излъсканата керамика. Типичен пример за такъв обект от Егейското крайбрежие на Турция е селището Ulusak, представено от Özlem Çevik. Авторката акцентира върху културно-хронологическия хиатус от 100 години в средата на хилядолетието и илюстрира картината на промените през неолита с широк спектър данни за архитектурата, керамичните комплекси и обсидиана като значим културоопределящ белег в Егейския ареал.

От особен интерес в перспективата на балкано-анатолийските влияния е селището Uğurlu на остров Имброс, което беше представено от проучвателя си Burcin Erdogan. Развитие на селището през първата половина на VI хил. ВС (фаза IV на Uğurlu) разкрива свидетелства за компактно застрояване и високи показатели на керамично производство, кремъчна и костна индустрия. Последващата фаза III (с начало 5500 cal BC) бележи рязка промяна във всички сфери на живота с появата на каменна архитектура, множество ями, повече пластика и присъствие на диагностични оръдия от балкански флинт, както и завишено присъствие на дивеч във фаунистичните ансамбли.

Обекти от VI хил. ВС бяха представени от останалите турски колеги както следва: Gültepe в Троада (от Turan Takaoğlu); Liman tepe (от Rıza Tuncel); Yeşilova (от Zafer Derin). Emma Baysal предложи задълбочен преглед на видовете украшения през неолита на базата на синхронен и диахронен анализ на артефакти от различни обекти от С3 Анатолия. Колегата ѝ Ümit Çayır направи преглед на керамиката pattern burnished в огромен ареал, което разми идеята за синхронизация на изследваното културно явление.

След заседанията в първия ден на конференцията, българските участници бяха поканени в департамента по пра- и протоистория, където имаха възможност да се запознаят с материали (керамика) от Ulusak и Uğurlu и да дискутират с турските си колеги вариативността във формите и украсите на съдовете (обр. 3).

Конференцията завърши с дискусия, открита от Özlem Çevik с провокативния въпрос за културно прекъсване в средата на VI хил. ВС и неговите локални прояви. В дискусията се включи В. Николов, който представи визията си за дисконтинуитет и приемственост между етапите на неолита в Тракия с конкретно позоваване на Кара-

Обр. 3. Разглеждане и обсъждане на керамика от Улусак (западна Анатолия), предоставена от Özlem Çevik

Fig. 3. Observation and discussion on the pottery from Ulucak (western Anatolia), placed at disposal by Özlem Çevik

новската селищна могила и независимо от сериозните промени в керамичния репертоар (комплексите на културите Караново II и III **например**). Той **илюстрира** еволюционните промени от бялорисуваната към тъмноукрасената керамика в неолитното селище Слатина с влияние на старчевския стил, проникнал от Централните Балкани. Според В. Николов не е уместно да се говори за прекъсване и/или драматични обрати в неолитното развитие. Я. Бояджиев изложи схващането си за сериозните промени през късния неолит, отчетливо доловими в селищната система. Той обоснова идеята за приток на население (възможно и от Анатолия), което обуславя нарастване на броя и на типовото разнообразие на селищата. Към дискусиата за драстични *vs.* плавни промени в неолитните секвенции от България се присъедини М. Гюрова с аргументи за генериране на иновации и отмиране/трансформация на диагностични белези, довели до същностни промени дори в един от най-резистентните елементи на материалната култура – кремъчните индустрии. Тези изменения се забелязват като плавни в рамките на продължителни културни секвенции (като в селищните могили – Караново например), но в рамките на ансамбли отнесени към късния неолит *sensu stricto*, обликът на ансамблите се различава съществено от традиционния раннеолитен репертоар.

Дискусиата беше много показателна от гледна точка на различен подход (включително и формално-терминологичен) към явленията и процесите в ареал с много сходни тенденции и прояви на материалната култура, но и отчетливи локални различия в селищната и извънселищна организация, поминъка, ежедневието и артистичните изяви. Второто издание на конференцията в София през 2016 г. несъмнено ще допринесе за по-точното формулиране на проблемите и по-адакватното търсене на решения.